

POŽEGA, gotička freska u crkvi Sv. Lovre

ratovima) zamijenila je crkva Sv. Terezije (1763), kasnobarokna građevina s visokim zvonikom na pročelju; vrsni barokni oltari, propovjedaonica, rokoko klupe i ispovjedaonica, zbirka crkv. predmeta. Crkvu su oslikali C. Medović i O. Iveković (1899). Pred crkvom je spomenik Luki Ibrišimoviću, rad Györgya Kissa (1893). U gradu su još kasnobarokne kapele Sv. Filipa i Jakova (1788), Sv. Ilije (na groblju), Sv. Roka (1796. na mjestu starije podignuo domaći graditelj M. Erseković, s baroknim freskama M. Švome).

Muzej Požeške kotline osn. je 1921; u Galeriji muzeja renesansna medalja S. Savelija, barokne slike (P. Wouwerman), portreti Pejačevića, F. Trenka (XVIII. st.), slike I. Zaschea, F. Gifingera, G. Poše, O. Ivekovića, V. Bukovca, B. Čikoša-Sesije i M. Kraljevića. U arheol. zbirci ističu se ilir. kultne vaze iz tumula kraj Kaptola, rim. nalazi iz Tekića i osobito romaničke skulpture iz benediktinske opatije → *Rudina*. Muzej izdaje časopis »Vjesnik Muzeja Požeške kotline« (od 1977).

LIT.: J. Kempf, Požega, Požega 1910. — G. Szabo, SG. — J. Kempf, Zgrada gradskog magistrata poslije požara Požege 1842, Obzor, 9. V. 1930. — Isti, O staroj požeškoj tvrđi i njezinom nestajanju u XIX. stoljeću, ibid., 28. V. 1930. — Požeška kolegija. Spomenica o 100 godišnjici 1835–1935, Požega s. a. — A. Horvat, Planska osnova grada otkriva srednjovjekovnu Požegu, Bulletin JAZU, 1955, 7. — Umjetnost XVIII. stoljeća u Slavoniji (katalog), Osijek 1971. — V. Radauš, Spomenici Slavonije iz razdoblja XVI–XIX. stoljeća, Zagreb 1975. — Požega 1227–1977, Požega 1977. — A. Horvat, Prilog vrednovanju urbanističkog plana jezgre Slavonske Požege, Vijesti MK, 1977, 3. — J. Buturac, Crkveno kulturna povijest Požege i okolice 1227–1977, Zagreb 1977. — Horvat–Matejčić–Prijetelj, Barok. — D. Vukičević–Samaržija, Sakralna gotička arhitektura u Slavoniji, Zagreb 1986. — J. Meder, Orgulje u Hrvatskoj, Zagreb 1992.

Z. Uz.

POŽGAJ, Zvonimir, arhitekt (Zagreb, 16. III. 1906 – 10. XII. 1971). Diplomirao arhitekturu na Akademiji u Zagrebu 1932 (D. Ibler). Poslije studija boravio u Parizu, a nakon povratka u Zagreb vodi vlastiti atelje. Prije rata izveo je u Zagrebu s F. Cotom Hrvatski liječnički dom u Šubićevoj ul. 9 (1934), vilu Botteri na Tuškancu 56 (1934), a s A. Freudenreichom zgradu Matice hrvatskih obrtnika u Ilici 49 (1937). Samostalno je izveo kupalište u Stubičkim toplicama (1937), crkve u Podsusedu (1940) i na Knežiji u Zagrebu (1942). Sudjelovao je na više

natječaja: palača Gradskih poduzeća u Zagrebu (1932, s F. Cotom), Invalidski dom u Beogradu (oko 1935, s M. Kovačevićem, J. Pičmanom i A. Augustinčićem), Napretkov dom u Zagrebu (1937), Hrvatski dom u Novoj Gradiški (1940, s A. Freudenreichom). Poslije 1945. posvetio se uglavnom gradnji kupališta. Izveo je kupalište Borik u Zadru (1954), proširenje kupališta u Stubičkim toplicama sa zimskim bazenom (1957), kupališta na glavnoj plaži u Crikvenici (1963) i Šemnici pokraj Krapine (1965), te hotel »Adriatik« u Omišlju (1966). P. teži za suvremenim izrazom izvan strogih konstruktivističkih principa. U gradnji kupališta nastoji arhitekturu oblikovno povezati s krajolikom.

BIBL.: Ideologija doktora Knolla, Književnik, 1934, 3.

LIT.: V. Potočnjak, Arhitektura u Hrvatskoj 1888–1938, Građevinski vjesnik, 1939, 4–5. — Ž. Čorak, U funkciji znaka, Zagreb 1981. — Hrvatska arhitektura 1945–1985, Arhitektura, 1986, 196–199. — T. Premrl, Hrvatska moderna arhitektura između dva rata, Zagreb 1989. T. Pl.

POŽGAJ-SCHWARZ, Klementina, slikarica i karikaturistica (Zagreb, 4. X. 1896 – 25. V. 1982). Završila Akademiju u Zagrebu 1920 (Lj. Babić). Posvetila se uglavnom portretnoj karikaturi, crtajući likove umjetnika, političara, skitnica, kavanskih posjetilaca ili slučajnih prolaznika. Samostalno je izlagala na Gospodarićeve kupalištu (1919) i u Zagrebu (1932), potom u Beogradu (1933) i Zadru. God. 1975. priređuje u Zagrebu retrospektivu; 1978. i 1980. izlaže u Hrvatskome narodnom kazalištu ciklus karikatura scenskih umjetnika. P. C.

PRAGA, Giuseppe, povjesničar (Sutomišćica na otoku Ugljanu, 1893 – Venecija, 19. II. 1958). Studirao klasičnu filologiju u Beču, diplomirao u Padovi. Srednjoškolski profesor pa ravnatelj knjižnice Paravia u Zadru; od 1944. do kraja života knjižničar Marciane u Veneciji. Istražujući povijest kulture u Dalmaciji, obradio nekoliko tema iz povijesti umjetnosti. Sakupio mnogobrojne arhivske podatke o djelovanju lik. umjetnika u Zadru.

BIBL.: Guida di Zara, Zadar 1925; Alcuni documenti su Giorgio da Sebenico, Rasegna marchigiana, 1928, 3; Documenti intorno ad Andrea Alessi, ibid., 1929, 3; Documenti intorno all'arca di San Simeone a Zara, ASD, 1930, 9; Documenti su Giorgio da Sebenico, Atti e memorie della Società Dalmata di storia patria, 1932, 71; Documenti su Giorgio da Sebenico architetto e scultore del secolo XV, ASD, 1932, 71; Zara nel Rinascimento, ibid., 1935, 20.

LIT.: G. E. Ferrari, Le Carte di Storia ed Erudizione Dalmatica di Giuseppe Praga, Rivista Dalmatica (Venezia), 1959. — I. Petricoli, Ostavština G. Praga i zadarski srednjovjekovni umjetnici, Zadarska revija, 1963, 6. I. Pet.

PRAPOVIJEST, razdoblje u povijesti čovječanstva koje prethodi pojavi pisanih izvora i dokumenata. Osnovna se podjela temelji na proučavanju razvitka materijalne kulture te se stoga pojedina razdoblja određuju prema sirovini i materijalu od kojega se izrađuju oruđe i oružje: starije, srednje i mlađe kameno doba, bakreno doba, brončano doba, starije i mlađe željezno doba. Zanimanje za p. razvija se sred. XIX. st., osobito nakon osnutka prvih muzeja (Split 1821, Zagreb 1846, Zadar 1893, Pula 1901). U početku su pozornost privlačila nalazišta brončanoga i željeznoga doba pa postoje podaci o istraživanju liburnskih nalazišta već u XVI. st. (Osor) i XVIII. st. (Nin). Prva su stručna iskapanja provedena 1835. na liburnskoj gradini kraj Benkovca, potom slijede istraživanja liburnskoga groblja u Osoru 1868. i 1871. i grobnih humaka na Krku (Garica) te japodskoga groblja u Prozoru 1881. Iskapanje naselja sopotske kulture na položaju Hermanov vinograd u Osijeku 1897. prvo je istraživanje jednoga neolitičkoga nalazišta, a iste godine slijedi iskapanje višeslojnoga prapov. naselja u Sarvašu i groblja iz kasnoga brončanog doba i starijega željeznog doba u Dalju. D. Gorjanović-Kramberger izveo je 1899. u Krapini prva paleolitička istraživanja.

Paleolitik ili **starije kameno doba** poklapa se s geološkim razdobljem pleistocena, odn. ledenoga doba. Obilježavaju ga predmeti od cijepana i okresana kamena te od kosti. Najstariji takvi predmeti u Hrvatskoj potječu iz špilje Šandalja I. kraj Pule, te iz Punikava kraj Ivanca. U Krapini su uz obilje kamenih predmeta moustérienske kulture nađeni i skeletni ostaci neandertalskoga čovjeka. Mlađi paleolitik zastupan je aurignacienskom kulturom (Velika pećina, Vindija, Šandalja II) te gravettienskom (Šandalja II, Romualdova pećina u Limscome kanalu, Lopar na Rabu, Vela jama na Lošinju).

Mezolitik ili **srednje kameno doba** razdoblje je velikih klimatskih promjena što su nastupile nakon pleistocena (oko 10 000), a prouzročile su izmjenu biljnoga i životinjskoga svijeta. To je utjecalo i na drukčiji život čovjeka, drukčiji način lova, izradbu novih tipova oruđa i oružja (luk i